

امروز دیگر هنر قطاعی، يك بازی
كودكانه تلقی می‌شود

يك بازی ظریف

قطاعی، چشم‌نواز، زیبا و ظریف است، امروز اما اثری از آن دیده نمی‌شود. امروز این هنر يك بازی بچگانه تلقی می‌شود. این در حالی است كه استادان بنامی در این عرصه فعالیت و آثار قابل توجهی را هم خلق کرده‌اند.

❖ یکی از ویژگی‌های قطاعی، خارج از جنبه آرایشی و زیبایی، گذاشتن زمان، پرکاری و دقت و ظرافت در آن است؛ اتفاقی كه امروز روان‌شناسان، برای دوری از استرس‌های روزمره و بسیاری از درمان‌های روان‌شناسی آن را توصیه می‌کنند.

❖ با این كه در قرن نهم، قطاعی، يك هنر ارزشی به حساب می‌آمد و هنرمندان به نام بسیاری داشت، اما در همان زمان هم، این هنر آن طور كه باید و شاید مورد توجه قرار نگرفت و بازی كودكانه تلقی می‌شد. در حالی كه شكل دیگری از قطاعی در لهستان در فرهنگ و روزمره زندگی مردم شهر و حتی میان زنان خانه‌دار هم رواج داشت، اما در ایران، این هنر جدی گرفته نشد و امروز به كل به فراموشی سپرده شده است.

❖ قطاعی برای اولین بار، در تبریز و بغداد و در دربار جلایریان متولد شد. بعد از آن به شهرهای دیگر ایران گسترش پیدا كرد.

❖ به جز كتاب‌آرایی، قطاعی برای آرایش دیوارها، آرایش فانوس‌ها، تاقچه‌ها، طاق نماها، رو و دور بخاری‌ها و حتی زیر شیشه‌ها از كاغذبری یا قطاعی استفاده می‌شده است.

❖ کاربرد دیگر قطاعی، در باغچه‌بری بود. در این شیوه گل‌ها و درخت‌ها یا دسته‌گل‌ها را به طور متقارن روی سطح تخته یا كاغذ یا مقوا می‌چسباندند كه مثل نقشه قالی، خود را نشان می‌داد. بعد با نقش گل‌ها و بوته‌ها را می‌بریدند یا آنها را به طور عادی در يك سطح افقی قائم نگه می‌داشتند. باغچه‌بری‌ها در نورو و عیده‌های دیگر برای شاهزادگان و بزرگان به هدیه می‌بردند.

تزیین می‌کردند. شاید مشهورترین كتاب قطاعی كه در حال حاضر در موزه‌ها وجود دارد، مربوط به قرآن كريمی است كه امروز در كتابخانه سرکاری رامپور هندوستان نگهداری می‌شود. تمام حرف‌ها، آیات و سوره‌های این قرآن از كاغذهای بریده شده تشكيل شده كه روی زمینه سرخ رنگی چسبانده شده است.

در روزگار نه چندان دور، قطاعی در بین ایرانیان رواج زیادی داشته و هنرمندان زیادی هم در آن فعالیت می‌کردند

هنر كودكانه اما چشم‌نواز

لیلا شوقی

خبرنگار

درست شبیه كاردستی‌های دوران كودکی می‌ماند. زمانی كه قیچی را می‌چرخانیدیم، برش می‌زدیم و قیچی را قوس می‌دادیم و رقص قیچی و كاغذ در موسیقی قژقژ صدای قیچی، تکرار می‌شد و طرح می‌زد. آن زمان ما تقریباً نامی برای انتخاب نکرده بودیم، اما نمی‌دانستیم كه در حال انجام هنری چند ساله به نام قطاعی هستیم. هنری كه اوج زیباشناسی و ذوق ایرانی را به نمایش می‌گذارد.

قطاعی در لغت به معنی بریدن و قطعه كردن است و قطاع به هنرمند قطاعی گفته می‌شود. قطاعی یا قطعه كردن كاغذ یکی از رشته‌های ظریف و دقیق هنری است كه در آن هنرمند پس از طراحی روی كاغذ، نقش را با قیچی یا كارد مخصوص از میان كاغذ در می‌آورد و روی زمینه رنگی می‌چسباند.

تاریخچه قطاعی: استاد یحیی ذكا، در كتاب «هنر كاغذبری در ایران» هنر قطاعی را برای كشور چین می‌داند. او در كتابش نوشته است: «نویسنده و هنرشناس چینی «آ. بین» بر آن است كه كهن‌ترین

نوشته‌ای كه در آن از كاغذبری یاد رفته، از روزگار خاندان سونگ (سده ۱۰ تا ۱۳ میلادی) است. ليك خود او پیدایش این هنر را در آغاز تاریخ چین می‌گذارد و آن را با سوزن‌دوزی (امبرودری) همبسته و همراه می‌داند. زیرا در آن شكل‌ها و نقش‌هایی به كار می‌رود كه با نمونه‌های بریده، همانند است و عقیده او بر آن است كه این نمونه‌ها بایست بر پایه الگوی سوزن‌دوزها، در روزگار «هان» (سده سوم پیش از میلاد تا سده سوم بعد از میلاد) كه كاغذ هم در همان زمان اختراع گردید پیدا شده باشد.» قطاعی پس از چین، همراه با سایر دستاوردهای ابریشم وارد ایران می‌شود و پس از ایران به عثمانی و بعد لهستان، فرانسه، سوئیس و آمریکا می‌رود و در هر كشوری بسته به فرهنگ و ذوق هنری، ظاهری

روش كار: قطاع، ابتدا نقش را روی كاغذ طرح می‌زند. طرح می‌تواند خطاطی، اشكال هندسی و اشكال دیگر باشد. بعد از آن، با نوک تیز قلم‌های فلزی كه نوک آنها كوچك و بزرگ هستند، طرح از كاغذ جدا می‌شود. استادكار این كار را با ظرافت انجام می‌دهد، آن قدر ظریف كه تمام نقش از قالب طرح جدا شود. قطاع نقش‌های بریده شده را روی يك صفحه كاغذی دیگر كه رنگ متفاوتی دارد، می‌چسباند. یحیی ذكا در روش كار می‌نویسد: «كاغذبری یکی از رشته‌های ظریف، دقیق و زیبای هنری است كه در آن هنرمند پس از طراحی روی كاغذ ساده یا رنگین، نقش را با مقراض یا كارد مخصوص آنچنان با دقت و ظرافت از میان كاغذ در می‌آورد كه شكل اصلی خود را كاملاً نگاه می‌داشت و با چسباندن آن بر زمینه‌ای به رنگ دیگر، خود را همچون قطعه‌ای خوش یا نقاشی زیبا نشان می‌داد.»

كاربرد: قطاعی اغلب در دایره هنرهای مخصوص در كتاب‌آرایی قرار می‌گیرد و در حاشیه‌بندی، تجلید و در كل در كتاب‌آرایی و همه هنرهایی كه با كاغذ و نقوش تزیینی سر و كار دارد، کاربرد دارد. در بسیاری از قرآن‌ها و دیوان‌های قدیمی، از آغاز كتاب تا به انتها، از هنر كاغذگری استفاده می‌شود. در برخی كتب دست‌نوشته قدیمی صفحات ابتدایی و پایانی را با نقوشی كه از برش‌های كاغذ طراحی شده بود،

مستقل و هویت متفاوتی به خود می‌گیرد. قطاعی در ایران از قرن نهم هجری قمری شروع شد. قبل از این زمان، در هیچ كتاب و نوشته‌ای از قطاعی یاد نشده و نمونه‌هایی از آن هم دیده نشده است. رواج و گسترش قطاعی در ایران زمین در شهرهای هرات، تبریز و شیراز بوده است. اگر در بسیاری از كشورها، قطاعی در تصویرسازی به اوج رسیده است در ایران مسیر متفاوتی را در پیش گرفت. در ایران هنر قطاعی، بیشتر در خدمت هنر كتاب‌آرایی و كتاب‌سازی است. **ابزارهای كار:** ابزارهای هنر قطاعی، اندك

